

СЪВРЕМЕННОСТ И ЛИРИЧЕСКИ ГЕРОЙ

(Наблюдения и размисли върху днешната ни поезия)

ГЕОРГИ М. ГРИГОРОВ

Героичното и възвишеното в днешния ни живот, духовният и трудов подвиг на отделния човек и на целия български народ, борбата за възтържествуване на принципите на свободата, социалистическия хуманизъм и мира, стремежът на хората към красотата, истината и правдата, отрицанието на всичко, което спъва нашия възход към нравствено усъвършенстване, изграждането на чертите на една нова душевност — това са само някои от темите и проблемите, които стоят в центъра на творческите интереси на съвременните български поети. Цялата история на нашата поезия доказва неоспоримо, че основната линия в нея е била винаги линията на демократично и реалистично развитие. Достатъчно е да припомним само имената на Ботев, Вазов, Пенчо Славейков, Яворов, Смирненски, Гео Милев, Вапцаров. . .

След освобождението на България от фашизма у нас се създадоха условия за истинския разцвет на литературата и изкуството, в т. ч. и на поезията. Най-добрите и най-талантливите български поети, вдъхновени от социалистическото строителство и от героичното минало на нашия народ, както и от борческите завети, оставени им от техните велики предшественици, написаха творби, в които сполучливо отразиха новото в душевността на българина. Поетите от старото поколение (Людмил Стоянов, Елисавета Багряна, Дора Габе, Ламар, Младен Исаев, Христо Радевски, Никола Ланков, Никола Фурнаджиев, Димитър Пантелеев и др.) създадоха стихове, в които се чувствава пролетното обновление на родината, сочат се радостните перспективи на нейното днешно и утрешно развитие. . .

В най-доброто, което излезе изпод перото на българските поети особено през последните години, те с успех се домогнаха до нови страни и нови измерения в своето творчество, отбелязаха някои значителни постижения в отразяването на социалистическата ни действителност, издигнаха българската поезия на по-висок етап в нейното непрекъснато възходящо развитие. В много от своите творби те доловиха и пресъздадоха образа на новия човек, чийто всекидневен трудов подвиг крие в себе си своеобразната романтика и героика на нашето време.

До по-широки и мащабни обобщения, до по-дълбоки и съдържателни мисли, до по-близки и трайни съприкосновения с нашата съвременност се домогнаха поетите Веселин Ханчев („Лирика“), Валери Петров („В меката есен“), Пеню Пенев („Дни на проверка“), Владимир Башев („Ателие“), Павел Матев („Чайките почиват на вълните“, „Неоскърбени светове“), Димитър Методиев („За времето и за себе си“, „Великото преселение“), Божидар Божилов, Георги Джагаров, Блага Димитрова, Владимир Голев, Лиляна Стефанова, Иван Давидков, Любомир Левчев, Слав Хр. Караславов, Евтим Евтимов. . . Духът и съдържанието на нашата съвременност са уловени и претворени от тези и много други талантлив

ви поети с чувство на гордост от постиженията на родината, с проникновение и топлота, понякога в подчертано интимен план, с обич и преклонение пред образа на трудовия човек, заел централно място в много от лиричните им творби. В последните години българските поети показват подчертан стремеж да се освободят от досадната плакатност и декларативност, от лозунгово-агитационната показност и преднамереност — слабости, които дълго и упорито подяждаха усилията на не един поет за самостоятелна и оригинална творческа изјава.

Строителният патос на нашето време и образът на съвременника — сложен, многообразен и многолик — ясно се открояват и в стиховете на представителите на априлското поколение, което достойно пое щафетата на гражданската и тока партийна поезия от ръцете на по-старите и заслужили поети. В редиците на това поколение могат да се посочат имената на Любомир Левчев, Владимир Башев, Дамян П. Дамянов, Слав Хр. Караславов, Евтим Евтимов, Петър Караангов, Андрей Германов, Анастас Стоянов, Николай Христов, Георги Струмски, Първан Стефанов, Христо Фотев, Стефан Цанев, Кръстьо Станишев, Димитър Стефанов, Христо Черняев, Никола Инджов, Михаил Берберов, Марко Ганчев и др.

Преди Априлския пленум на партията в нашата поезия и изобщо в нашата литература и изкуство намираха възможност за честа изјава догматизмът, лакировката и схематизмът. Понякога — въпреки че и в този период имаме големи постижения и високоталантливи творби — поетите се плъзгаха по повърхността на живота. Те невинаги навлизаха в дълбочината на проблемите, които поставяха социалистическото строителство и нравственото изграждане на хората, робуваха твърде често на плакатността, лозунгите и външната помпозност, не търсеха дръзновено и упорито вътрешния дълбок смисъл на настъпилите промени в нашата страна и в душата на съвременника. Лирическият им герой в много случаи беше блед, тезисен и схематичен. . .

След обновителния полъх на априлската линия на партията в творчеството на поетите се почувствува нов дух и стремеж към още по-широко разгръщане на техните таланти в служба на народа. В този именно период съвременната ни лирика се обогати с много нови високохудожествени и яркостилни творби. Гражданската и интимната лирика вече не се противопоставяха една на друга, а се търсеше синтез между тях в името на един висок класово-партиен критерий, в името на неотменните изисквания за създаване на ярка и напълно съвременна гражданска, патриотична, народностна поезия. Защото истинският поет на нашето време не може да говори за интимните си тревоги и вълнения, без да се вълнува и от съдбата на целия народ, който изгражда едно ново общество, както и от развитието на борбата на прогресивните сили в целия свят. Нашият съвременник не може и не трябва да отделя гражданските от личните си тежения и затова и лирическият герой в творбите на нашите най-добри поети е цялостна личност — строител, творец, комунист, който знае на чия страна е правдата в епичната борба между двете световни системи, борещи се за надмощие.

Духът и съдържанието на нашата съвременност могат да се открият в чертите на лирическият герой на днешната ни поезия. Той носи у себе си много духовни богатства и ценности, много възторзи и устреми, а понякога и тревоги, противоречия и колебания. . . Това важи с еднаква сила за творбите на поетите от всички поколения, защото те живеят в едно и също време, разрешават по художествен път едни и същи проблеми, разбира се, с нееднаква сила на поетическите възприятия, таланти и възможности. . . Забележително и извънредно насърчаващо за бъдещето на нашата поезия е обаче обстоятелството, че сега у нас израства многоброен отряд от млади поети. Въпреки някои увлечения по псевдоноваторството и криво разбраното експериментаторство те дават добри надежди в своето развитие като творци, разбиращи ясно и недвусмислено отговорната и трудна

задача, стояща пред тях: да отразят правдиво и високохудожествено хуманизма на нашата епоха.

Българските поети се стремят да дадат отклик в творчеството си на големите проблеми на нашето време, да бъдат верни и вдъхновени тълкуватели на мислите и чувствата на съвременния човек. И те с успех постигат това в много от своите творби, в които се усеща диханието на бурната ни съвременност. Разбира се, нашата съвременна поезия все още не е достигнала онова равнище, когато ще можем да кажем, че се е родило най-голямото произведение за нашите велики и неповторими дни. Но ние очакваме и ще очакваме това произведение, което сигурно ще се роди. Колкото по-скоро стане това, толкова по-близък ще е празникът за нашата поезия. . .

В съвременната българска лирика благодарение на успешно прилагания от най-добрите ни творци метод на социалистическия реализъм съществува богат и неизброим свят от герои, образи, събития и конфликти, от разностранни и трудно поддаващи се на изчерпателен анализ проблеми. Изгражда се ново светосещане, ново социалистическо съзнание, ново отношение към труда и нова нравственост, създават се качествено нови литературни стойности, търси се художественият еквивалент на съвременните процеси и движения, които са неимоверно сложни, вътрешнопротиворечиви и извънредно динамични. . . Чудесен и неповторим е духовният и нравствен кипез на народа, подхранил и творческото горене на поетите, пред които стои историческата отговорност да уловят и претворят във вълнуващо художествено слово и грайни лирически образи този всенароден кипез. . .

За днешната българска поезия са характерни новаторските търсения в областта на съдържанието и формата, стилистичното ѝ и жанрово многообразие, единството между гражданска и интимна насоченост, реалистичната ѝ сила, патриотичният ѝ патос, нравствената ѝ извисеност, духовното ѝ богатство, свързаността ѝ с народните възделения, жизнелюбието и оптимизмът ѝ. И преди всичко — верността ѝ към реалистичното отразяване на чертите на съвременния герой, към демократичните, хуманистични и патриотични традиции на нашата литература.

Забележително творческо дело създадоха в годините на социалистическото строителство и Никола Фуриаджиев, Николай Марангозов, Атанас Далчев, Веселин Ханчев, Иван Пейчев, Пеньо Пенев, Владимир Башев и Андрей Германов, които напуснаха редиците на българските поети. Пулсът на съвремието и богатството на душевния облик на нашия съвременник се чувствуват в стиховете на такива значителни поети от старото поколение като Младен Исаев, Христо Радевски, Венко Марковски, Димитър Пантелеев, Крум Пенев, Ангел Тодоров, Димитър Гундов. . . ; в обясните от патоса на дълга и хуманизма творби на Веселин Андреев, Александър Геров, Добри Жотев, Давид Овадия, Павел Матев, Димитър Методиев, Георги Джагаров, Валери Петров, Божидар Божилов, Радой Ралин, Николай Зидаров, Владимир Голев, Евстати Бурнаски, Георги Свежин, Слав Хр. Караславов, Любомир Левчев, Орлин Орлинов, Иван Динков. . . ; в богатите на нюанси и вътрешна съдържателност стихове на Иван Радоев, Найден Вълчев, Иван Давидков, Вълчо Раковски, Салис Таджер, Лъчезар Еленков, Евтим Евтимов, Петър Караангов, Матей Шопкин, Анастас Стоянов, Дамян П. Дамянов, Иван Тренев, Недялко Йорданов. . . ; в творбите на толкова различните (но сродни в нетърпеливото си желание да се осъществят напълно като съвременни жени-творци) поетеси като Блага Димитрова, Лиляна Стефанова, Лиана Даскалова, Станка Пенчева, Надя Кехлибарева, Людмила Исаева, Ваня Петкова. . . ; в стиховете на още толкова талантиливи поети от всички поколения. . .

Когато говорим за състоянието, успехите и перспективите на съвременната българска литература и поезия, ние сме изпълнени с гордото съзнание, че сме наследници на велики национално-демократични, граждански и хуманистични традиции, че нашите днешни културни и творчески достижения са най-високият връх в едно многовековно духовно развитие. Българският народ е успял да съхрани националното си самосъзнание, самобитната си и дълбоко народностна култура, език и обичаите си, героичния си и свободолюбив дух, трезвия си и реалистичен поглед върху събитията и техния неумолим исторически ход. Устойчивостта и твърдостта му срещу вековния политически и духовен натиск са били пословични. И затова величието на неговите борби за свобода и социална справедливост закономерно е родило своите достойни певци и вдъхновени художници на словото. Ето откъде трябва да започнем, когато мислим за днешната ни поезия и когато прещеняваме нейната съвременна сила и значение. Ние трябва добре да помним къде са корените на нашето духовно и нравствено величие, през какви етапи, превратности и изпитания е минало формирането на художественото ни съзнание, за да отговорим вярно и точно на въпроса, къде сме днес и къде трябва да бъдем утре.

Художествената литература е призвана чрез най-талантливите творби на българските творци да пресъздаде в ярки, вълнуващи образи хората на днешното общество — творци и романтици, строители и мечтатели. И затова съвременните български поети се стремят да бъдат достойни за високите изисквания, които поставя пред тях нашето време, време на епохални технически открития и дръзновени духовни търсения. Технизацията, специализацията и интеграцията, свързани със съвременното състояние и бурното развитие на производителните сили у нас, не само че не отклоняват човека на днешния динамичен век от поезията и изкуството, но именно чрез тях го приобщават все повече и го поставят в непосредствен духовен контакт с културните постижения на социалистическото общество, вдъхновяват го и го стимулират за нови открития и още по-високи стремежи. От ден на ден все повече расте консумацията на духовните ценности, които създават нашите писатели и хора на изкуството, издигат се нови и по-високи критерии в художествената оценка на литературните факти и явления, нови и нови категории трудещи се се приобщават към културните и духовни стремления на съвременния век. Човекът на бъдещето, творецът на развитото социалистическо общество трябва да бъде високоразвита, хармонична личност — едновременно с висока квалификация в професията си и с голяма обща култура.

Именно в тази благодатна насока са отправени творческите усилия на най-добрите български поети. В своите художествени творби — стихове и поеми — те в редица случаи сполучливо отразяват небивалия социалистически кипез и творческо дръзновение на работническата класа, на трудовите хора от заводите, предприятията и аграрно-промишлените комплекси. В много от тези творби заживяват трайно силни, внушителни, характерни за днешния етап на развитие художествени образи, прототипове на действително съществуващи в живота герои на труда, творци и строители.

За да може да изобрази вярно, точно и вдъхновено лирическият герой в своите творби, съвременният поет трябва дълбоко и основно да го опознае, да вникне във вълненията и мислите му, в стремленията и ошеветите му тревоги, да му вдъхне нов живот, да улови в него характерното за нашето време, за да стане истински съвременен образ, който може и трябва да води и вдъхновява, да увлича и преражда. . . И затова механичeskото му пренасяне от живота на страниците на стихосбирките не може да отговори на високата цел на съвременната ни поезия. Пред нея и пред днешните ни лирици стои с неотменна сила задачата да се направи решителната крачка към изобразяване на централния, главния герой на съвременността, да се прескочи този „камен преткновения“. . . Българските поети трябва

още по-смело и по-настойчиво да се втурнат в дълбините на нашия живот, да почувствуват с деликатните си творчески сетива неговото богатство и широта, да усетят неговото величие и красота. . . Защото от това зависи бъдещето на нашата съвременна поезия. . .

* * *

Забележително и много характерно явление в днешната ни лирика е творческото раздвижване и освежаването на поетическата съдържателност в творбите на поетите от старото поколение. Нашата социалистическа действителност, изпълнена с диханието на новото в душевността на хората, обогати и разнообрази тяхното творчество, насити го с нови образи, теми и виждания, придаде му повъзторжено, мажорно звучене и същевременно по-голяма широта, дълбочина и пълнота на лирическата чувствителност. Людмил Стоянов, Дора Габе, Елисавета Багряна, Мария Грубешлиева, Младен Исаев, Христо Радевски, Никола Фурнаджиев, Димитър Пантелеев, Николай Марангозов, Ламар, Иван Хаджигристов, Иван Мирчев, Крум Пенев, Ангел Тодоров, Атанас Далчев, Атанас Смиринов, Александър Муратов, Иван Бурин, Николай Стайков, Иван Милчев и др. написаха стихове, в които се чувства новият дух на нашата съвременност, откроява се промененият пейзаж на родината ни, усещат се красотата и съзидаването на днешния живот. Чертите на лирическият герой в техните стихове в много отношения се приближават до чертите на съвременника, който изгражда за себе си и за другите една нова хуманност и нравственост. Съвременната ни поезия прониква все повече и повече в духовната същност на днешния човек, дава художествена плът и кръв на стремежите и мечтите му.

В много стихове на нашите поети живее и диша пълнокръвно лирическият герой на нашето време, изпълнен със страстна обич към хората, родината и партията, с непресхващо жизнелюбие и творчески огън, с нескрита ненавист към всичко, което спъва победния ход на новото. Именно в условията на социалистическата действителност поети, надхвърлили 70-те или 80-те години, но навлезли отново в творческата си и духовна младост, можаха да напишат най-хубавите си творби, сраснаха се дълбоко и съдбовно с душевността и стремежите на българина, отразиха най-съкровенията му човешки и граждански възжелания. . .

Самобитна и извънредно оригинална е лириката на Ламар, впиляна си селски корен дълбоко в недрата на българската литература, корен, който дори и смъртта му не можа да изтръгне. . . Неговата цветиста и неповторима българска реч е вдъхновена от поетичната сила и свежест на народното творчество, от богатството и чистотата на душевността на българина, от прекрасните багри, тонове и звуци, населяващи красивата българска природа. . .

Едно от най-значителните явления в българската литература през последните пет десетилетия е поезията на Елисавета Багряна. От първата ѝ стихосбирка — „Вечната и святата“ — и до днес поетесата непрекъснато участва в нашия литературен живот, обогатява лириката ни със своята неутолима жизненост, със земната си сила и виталност, с непреходните духовни стойности на творчеството си, с богатството и широтата на чувствата и възмущенията си, с човешките си тревоги и трайни пориви към съвършенство, красота и хармония в живота.

В лириката на Багряна се усеща вечният устрем към откриване на непознати страни и светове, към запознанство с нови природни красоти и хора, към нови и нови срещи по всички меридиани на нашата планета. Но винаги в сърцето на поетесата остава образът — вечен, велик и незаменим — на родната страна, на България и нейните трудови хора, на нейния нов живот и нов пейзаж. . . Това е образът на родината, който тя някога виждаше само в черния цвят на мъката и страданието („Черно е морето, Черен върхът и черна земята — плодна, но тъжна

безмерно“), а сега — в светли и ярки тонове („неугасващ мой светлик“), цъфтяща и весела, устремена към бъдещето. . . Новият живот на родината прави поетесата възторжена и вдъхновена, жизнена и оптимистична — тя дори намира сили да преодолее личните си скърби и човешки разочарования, да открие у себе си недоподозирани творчески импулси, да създаде високоталантливи стихотворения. . . Така се родиха „Боянският цикъл“ и „Бразилският цикъл“, така се родиха и най-новите ѝ стихотворения, в които тя достигна най-високите върхове в своето творчество, стихотворения, изпълнени с дълбоко човешки чувства, с житейска мъдрост и трайна художествена стойност. . .

Когато разлистваме страниците на стихосбирките на Дора Габе — „Почакай, слънце“, „Глъбини“ или „Сгъстена тишина“, — ние не можем да не приветствуваме зрялото майсторство на поетесата, не можем да останем незаसेгнати от очарованието на поетичната ѝ мъдрост. В нейните нови стихове се налага преди всичко едно ярко изявено жизнелюбие, една могъща виталност, която я прави непримирима пред вечността и мирозданието („Непримирима“) и я кара да възкликва, все още неутолена от живота:

Почакай, дай ми време
да разбере как може да се спи
във тоя разтревожен свят,
когато е безсънието съвест,
а съвестта е ден?
Почакай, слънце!

Има нещо много привлекателно в тази поезия, събрала в себе си мъдростта и опита на толкова години, събития и преживявания, радостите и скърбите на един дълголетен, пълнокръвен и наситен с творчество живот, изпъстрен с успехи, разочарования и надежди. . . Живот, който носи в своята утроба съдбовни противоречия — красота и грозота, устрем към слънцето и тъга, много тъга. . . И някак естествено поетесата ще се домогне в стихотворението си „Противоречие“ до една мисъл, така богата с житейска и поетична правда:

. . . и аз разбирам, че не мога
нито без слънце,
нито без тъга. . .

Дора Габе ни поднася в мъдри, човечни и дълбоко съдържателни стихове „сгъстената тишина“ на един плодотосен, богат и наситен с вълнения и открития творчески живот. Стихове, които отново и отново доказват, че за истинското творчество няма възрастови граници, няма пречки и препятствия. Поезията се ражда там и тогава, когато и където има силни и съдбовни вълнения и приживявания — и такава поезия не може да не стигне до сърцата на хората, не може да не ги докосне със своята красота и искреност, с топлотата и вярата си. . . Поетесата намира начин непосредствено и просто да ни съпричasti с един творчески свят и с едно духовно богатство, което тя винаги е носила у себе си, ревниво е пазила от забравя, смятала го е за свое скровено и неповторимо битие. Макар и на пръв поглед някои от творбите ѝ да носят камерен характер (и особено цикълът „Сгъстена тишина“), ние ги приемаме като вълнения и преживявания на една авторка, която винаги е била близко до вълненията и преживяванията на хората, като откровение, посветено и на нашето време. . .

Трудно е с малко думи да се предадат богатството и човешката мъдрост, съсредоточени в поетичните откровения и в кратките стихотворни миниатюри на Дора Габе. Но с положителност можем да кажем, че те ще останат между най-хубавото, сътворено в нашата поезия през последните години, че ще докоснат скровени струни в душата на нашия съвременник. . .

Годините на свободен творчески полет у нас бяха особено плодотворни и за поезията на Димитър Пантелеев — в нея нахлу оптимизмът на нашето време, в много от стиховете му заживя съвременникът, носещ у себе си чертите на един нов лирически герой. Поетът също така изпита обновителните струи на една възстановила се и потърсила своите права творческа младост. В много от неговите по-нови стихове, сонети и балади („Не падай, нощ“ и др.) прелива в различни багри, тонове и отсенки едно ведро, избистрено от годините, опита и творческата мъдрост поетично виждане, успокоено и пречистено, отправено към многообразието на живота с неговите големи и малки вълнения, с възземанията и тревогите му, с неподправената му, истинска красота и сила. . . Поетът чувствава новото в този живот, усеща и правилно разбира перспективите на неговото развитие, възхвалява с прости, но вдъхновени и натежали от мъдрост слова „истинския бог“ на нашето време — „земния човек“. „Истинският бог“ е едно от най-хубавите стихотворения на Д. Пантелеев — то е съвсем просто и ясно в композицията си, в подхода на автора към темата, но в него не е трудно да открием изказаната с малко думи, но с много усет и с много топлота истина за духовната сила на човека-творец:

Днес земята пред него се свежда
и се вслушва във ясения зов.
Що ѝ иска той? Само надежда.
Що ѝ дава той? Само любов.
Но добрия бог де се намира,
как изглежда във нашия век?
Вижте вярната негова дияра,
проста дияра на земен човек.

В едно от стихотворенията си Пантелеев казва:

И аз пораснах, възмъжах,
.....
овладях прилежно класическия стих,
но не разбрах —
бях или не бях
щастлив.

Ние бихме отговорили: да, наистина поетът е бил и сега продължава да бъде щастлив, защото живее в един свят — нека го кажем пак с неговите думи — „на неспирния полет, на добрите сърца и десниците топли“. . .

В богатото си поетическо творчество и Христо Радевски е посветил вдъхновени стихове на родината и партията, които дават смисъл на живота му и укрепват десницата му в трудни моменти. На тях той е готов да служи всеотдайно и безкористно („Родина“, цикълът „Животворният извор“, „Ти си!“, „Лети напред!“, „С пушка при нозе“). Поетът не напразно възкликва:

Не са високите дела тъй лесни,
не е тъй лек апостолският път.

Голямата цел иска труд и жертви, апостолска всеотдайност и непримиримост към отклонилите се от правия път. За поета партията е „животворен извор“, нейната ръка „с трепет майчин ни закриля“ и „бди над нас сега“. Тя върви начело, дава плът и кръв и на най-смелите мечти, „безсменно стои на пост“. . . На родината Радевски също посвещава топли и душевни слова:

Обичам те с любов неизразима,
като живота скъпа си за мен.
Защото съм частица неделима
от твоята пръст, от тоя светъл ден.

Поезията на Христо Радевски е израз на гражданските му вълнения и мисли, на неговата будна партийна и обществена съвест. И затова дори в чисто интимните му стихове се чувствува ясната му позиция на поет и гражданин, силата на любовта му към живота и хората, все още младият му творчески дух („Силата на живота“, „Сърце“, „Щастливи старини“, „Към младежта“, „Свещен дълг“). Ето какво изповядва поетът в малката лирична миниатюра „Сърце“:

Какъв борец си ти тогава —
отпуснеш ли ръце?
Сърце, което остарява,
не е сърце!

И именно в борческата призивност, в бодростта и оптимизма на поезията си Христо Радевски изразява най-добре и най-убедително обичта си към човека, творческото си отношение към проблемите, които поставя с острота и настойчивост нашето съвремие. . .

Годините на свободата и социалистическото изграждане вдъхновиха и Младен Исаев за ново творчество. В стихотворенията му можем да открием както красотата и живописността на родната българска природа, така и богатството и разнообразието на човешките преживявания с всичките им нюанси. Сякаш за него отново е настъпила творческата младост, вдъхновена и оплодена от духовните стойности на новото време, изпълнено с динамика и младежка поривност към бъдещето (стихосбирките „Мъжество“, „Щедрост“, „Зеленото дърво“, „Висина“ и др.). . .

В своята „Изповед“ от стихосбирката „Щедрост“ поетът възкликва:

Какво? Нима за мен е вече късно
за подвизи, дела и стихове?
Не ме напускай, живо вдъхновение —
на мойто време скъпа дан дължа:
изстрадани, пречистени творения,
без празни думи, клетви и лъжа.

Младен Исаев е бил винаги съвременен, граждански, ярко партийен поет. Най-хубавите му стихове убедително доказват къде се корени актуалността на творчеството му, близостта му с най-съкровениите нравствени и социални тежнения на днешния човек, на българина-патриот, на гражданина-комунист. . . Това можем да почувствуваме и в редица негови творби, посветени на родината и партията, на човека и неговите стремежи, на природата, на съветската страна и съветските хора, на Ленин и революцията. . . В тези духовни координати се движи не един съвременен поет, но Мл. Исаев си има свой поетичен ъгъл, от който ги е погледнал и художествено осмислил. И ако искаме все пак да определим какво е основното ни впечатление от стихотворенията на този поет и особено от творбите му от последните години, бихме си послужили с неговите собствени думи:

Все още буря все
в тревожния ми стих.

Младен Исаев постигна отново поетическата си и духовна младост, създаде най-зрелите и сочни плодове на своята поезия, утвърди името си трайно и неотменно като един от най-значителните творци в съвременната ни литература.

Изпълнен с прилив на нови творчески сили, с ново творческо вдъхновение и бодрост, и поетът Ангел Тодоров — един от заслужилите ветерани на нашата гражданска и партийна лирика — ще каже в едно от по-новите си стихотворения („Сред бурята“):

И тупти тревожно пак сърцето,
будното, бунтовното сърце...
Старост, нямаш място тук, където
жива е прекрасната ни цел!

Ето едно от ярките доказателства за възраждащата сила на новия ни живот. . .
А за тази възраждаща и окриляща духовните пориви на нашите по-възрастни поети
сила особено показателен е и фактът, че поет като Атанас Далчев, чиито поетични
мисли, „вцепенени от тревога“, дълго време не можеха „от клетката да излетят“,
с възвърната вяра в човека, с открито сърце и с пълен глас изповядва привързва-
ността си към хората и земята, на която дължи всичко:

Аз няма никога в безкрая
да се почувствувам дома
и всичко мое е на тая
греховна мъничка земя.

И никак не е случайно, че именно Далчев написа едно от най-хубавите сти-
хотворения за родината в нашата съвременна поезия („Към родината“):

Не съм те никога избирал на земята.
Родих се просто в теб на юнски ден във зноя.
Аз те обичам не защото си богата,
а само за това, че си родина моя.

* * *

Ясно се чувства в съвременната ни поезия и присъствието на Димитър Ме-
тодиев — с измеренията на патоса и вярата в комунистическия идеал, с нерва и
динамиката на стиха му, с остротата и откровеността на ярката му политическа
лирика, с актуалността и парливостта на проблематиката, с неспокойствието,
задъхаността и поривността на лирическият му герой. И преди всичко — с яснота-
та и праволинейността на избора на поета творчески път. . . Поезията на Ме-
тодиев е получила своето почетно място в днешната ни литература, тя има своите
предимства и отлики, които я правят необходима, съвременна и актуална. За-
щото е свързана с невидими вътрешни връзки с духа на нашето време, с маща-
бността на епохата, с изискванията на една нова хуманност и нравственост. И за-
щото е близка до съкровеният помисъл и тежнението на хората, които живеят в
един политически ангажиран свят и които не могат да отделят вътре в себе си
личното от гражданското. . . А точно такава е и поезията на Д. Методиев — граж-
дански и политически ангажирана и същевременно неотделяща се от интимния
свят на нашия съвременник, здраво свързана с него, изпълнена и с обществен нерв
и патос, и с чисто човешка проблематика.

Широко известните поеми „Песен за нашата вяра“, „Песен за проверката“
и „Песен за комунизма“ са между най-ярките изяви на гражданина и поета Д. Ме-
тодиев. В тези творби прави силно впечатление стремежът на автора да говори с
ясни, ударни и силни слова за настъпилата сурова равностметка и безпощадна
проверка и самопроверка, за непроменената си вяра в истинския смисъл на не-
щата, в чистотата и красотата на идеала, в непомръкналата топла обич към хората:

Защото аз съм жива част от тебе —
една четиресет милионна част.
Защото
пръска страст от огнения гребен
на твоето течение
съм аз!

(„Песен за нашата вяра“)

Монолитността и гражданското звучене на поезията на Димитър Методиев — и това особено ясно се чувства в стихосбирката „За времето и за себе си“ — идат преди всичко от три благодатни извора: от верността и предаността към родината и партията, от духовната свързаност на поета с Русия и съветската страна и от любовта му към хората и целия окръжаващ ни свят, така богат със събития и съдби, с човешки радости и тревожни помисли. . .

Някои от основните черти на днешната българска поезия са отразени по силен и внушителен начин и в творческото дело на Павел Матев. А тези черти биха могли да се характеризират накратко и, разбира се, съвсем не изчерпателно в следното: остра чувствителност към общественно-политическите изисквания на момента, изява на силна обич и жертвена преданост към всичко родно, към хуманистичните, борчески и демократични традиции на българския народ, ярко изразено чувство за дълг към народа и обществото, живо съучастие и съкровено проникване в мислите, вълненията и теженията на съвременния човек. . . Всички тези качества правят поезията на Павел Матев близка и разбираема за читателите, съзвучна с духовните стремления и културните изисквания на съвременника. Именно тази съзвучност с мислите на хората и с основните тенденции на времето, с гражданските и личните вълнения на човека я доближават плътно до духовния свят на строителите на развитото социалистическо общество, до естетическите им предпочитания и морално-етични схващания. . .

Времето, родината и любовта — това са основните извори на лирическото откровение на поета, това са сферите на мисълта и чувството, в които лирическият му герой дири опорните си точки. Павел Матев никога не е изпуснал от поетичния си поглед измеренията на времето, гласа и ехото на събитията, търсел е дълбокия им общественно-политически и философско-етичен смисъл и съдържание, за да се потопи в горещото им дихание и да усети пулса на човешките сърца. . . Стиховете на Павел Матев са свидетелство за здравата му и неразкъсваема връзка със социалистическия хуманизъм на нашето време, за предаността му към една борба, която с историческите си поуки и с високата си нравственост е осмислила поетическите му откровения.

Гражданска сила и патриотичен патос, комунистическа принципност и непоколебимост, човечност и правдивост — това са някои от качества на поезията на Георги Джагаров, които не могат да не бъдат отбелязани на първо място. Но заедно с тях в нея има и нещо, което я прави близка и разбираема за хората на дълга и делото — аз бих казал, че това е нейната съзвучност с идеалите на епохата, нейната земност и откровеност, нейната непритворна чистосърдечност. Поетът лирически осмисля своя живот и своята борба, влива творческите си мъки в устрема на народа към бъдещето, прави поезията си оръжие на класата. И затова той има право да каже с чувството на достойнство и увереност в своята мисия:

Аз дойдох, за да кажа
нова, трепетна дума,
по-добра от зърното
и по-зла от куршума.

Това, което поетът е предначертал в стиха си, наистина е осъществил в творческото си дело и в гражданската си биография. Ние вече неведнъж сме препрочитали неговите най-хубави, внушаващи задълбочен размисъл и силни чувства, стихове, носили сме със себе си образа на родината и партията така, както ги е виждал и почувствувал роденият лирик, изпитвали сме мощното въздействие на ярките му, бойки, вълнуващи поетични слова. Живявали сме в един творчески свят, създаден по силата на неотменима, непреодолима вътрешна необходимост. . . И сам поетът ще ни каже, че това, което е създал, не е могъл да не създаде, носил

го е у себе си като духовно богатство, предназначено за неговите съвременници и другари в борбата, за утрешните продължители на покланалото и родило богати плодове дело:

Но аз не можех другоаче.
Не можех лесно да забравя
туй, що съм преживял тогава.

Ето къде се крие една от тайните на това творчество, изпълнено с динамика и вътрешна сила, с клетвена преданост към комунистическия идеал, с вапцаровска вяра и непреклонност пред изпитанията, с човешка нежност и обич, с непримиримост към явните и прикритите врагове.

Тук не бих искал отново да напомним такива незабравими стихотворения на Г. Джагаров като „Клетва“, „България“, „Разпит“, „Комунисти“, „Към Родината“, „Посвещение“, „Поезия“, „Родина“, „Есен“. . . , защото някои от тях вече са част от нашата духовна атмосфера, съдържат в себе си нещо от най-съкровените ни помисли и стремления, дават израз на чувствата на всеки истински българин, патриот и комунист. Така може да бъде възприета и съхранена в сърцето само една поезия, която се е докоснала до най-чувствителните му струни, откликнала е на изискванията и духовното съдържание на времето, вляла е в себе си кръвта на борбата.

Будното гражданско съзнание, патриотичният порив и комунистическият патос характеризират и поезията на Лиляна Стефанова. Тези именно качества доминират в нейните творби, дават художествено-идейния им пълнеж и определят силата и въздействието им върху съвременния читател. Ако говорим за творческа програма в лириката на Л. Стефанова, ние лесно бихме могли да я открием в такова стихотворение като „Не си отивай, ден!“ от едноименната книга:

Не си отивай, ден!
Не ме оставяй, ден. . .
Далечна цел аз искам да догоня,
аз трябва да измина дълъг път!

Ето откъде извира трайното усещане при срещата с поезията на Лиляна Стефанова за някакво непрекъснато горене, непрекъснато търсене на нови поетични светове, непрекъснато творческо неспокойствие и неудовлетвореност. А може би и от това, че тя иска да догони „далечна цел“ и още не я е достигнала, че трябва да измине „дълъг път“, който още стои пред нея, че никога не може да бъде безразлична към хората и промените в света, че не може да възприема нещата с „безлична сивота“. . . И именно тук можем да съзрем друга характерна черта в нейната лирика: стремежа към нови светове и към усъвършенствуване на изразните средства на фона на един ясен светоглед и точна преценка на хората, проблемите и времето. Преценка, дошла по дългия път на творческите вълнения и блдения, на упоритото изучаване на духа и смисъла на фактите и събитията, на трайното възприемане на един висок естетически и граждански идеал. . .

Трайна тема в лириката на Лиляна Стефанова е темата за любовта към съветската страна и съветските хора. Ние помним нейното стихотворение „Две по две“, в което тя сполучливо опоетизира един дребен наглед факт от съветската действителност. На тази обикната от нея тема поетесата е написала и други стихотворения („Русия беше победила“, „Урок по архитектура“, „Ленин и студентите“), в които лиричната сила и публицистичната страст са в неразлъчно творческо единство, определящо гражданското звучене и идейно-художествената съдържателност на тези творби. Така в поезията на Л. Стефанова е постигнато творческо преливане на патриотичното и интернационалното начало.

Какво още можем да открием в поезията на Лилияна Стефанова? Може би богатството на темата за човешкото величие и душевната красота; може би дъха на времето и събитията в нашия буреносен век, заредени с динамиката и нервното му дишане; може би призива към съвестта на хората, борещи се за по-хубави дни на цялото човечество. . . И още много други теми и проблеми, третиранни от поетесата с вътрешно външение и човешка ангажираност. . . И ние отново и отново виждаме Лилияна Стефанова да воюва за красота и хуманизъм, за истина и човешко съвършенство, да се движи с увереност по „огнената орбита“ на съвременната ни поезия. . .

* * *

Образа и чертите на съвременника можем да доловим и в най-хубавите стихове на поетите от априлското поколение в нашата лирика: Дамян П. Дамянов, Владимир Башев, Любомир Левчев, Слав Хр. Караславов, Петър Караангов, Анастас Стоянов, Първан Стефанов, Христо Фотев, Евтим Евтимов, Андрей Германов, Христо Черняев, Николай Христов, Георги Струмски, Михаил Берберов, Димитър Стефанов и др. У поетите от това поколение, което постепенно си завоюва значителен терен в съвременната ни поезия и играе важна роля в определяне цялостния ѝ облик, се забелязва засилен интерес към сложната съвременна проблематика. Те я претворяват с остър, критичен усет за диалектичката ѝ противоречивост и с подчертана склонност към проникване във философските и социално-гражданските ѝ измерения. Да се спрем на някои характерни представители на това поколение и на по-значителните им творби. . .

Като поет Любомир Левчев започна с една романтично-героична приповдигнатост, с една младежка дръзновеност, отразена в стиховете му в „Звездите са мои“. По-късно — с постепенното набиране на повече житейски и творчески опит — Левчев прояви ясно очертан интерес към разработване на етичните проблеми, разглеждани от висотата на една твърда и неотклонна гражданска позиция — позицията на нашия развълнуван съвременник, загрижен за запазването на чистотата и истинската стойност на човешкия и гражданския идеал „стихосбирките (Но преди да остарея“, „Пристрастия“ и др.). У Левчев ясно се забелязва тенденцията да утвърди в съзнанието ни високите принципи на нашата съвременност, да предизвика сериозен размисъл и дълбоко вникване в собствените и чуждите конфликти и външения, колебания и грешки, в смисъла на защищаваната от нас социална етичност, насочена към една единствена цел — изграждането на по-съвършено общество, кълновете на което поетът търси в настоящето. И тези кълнове той вижда най-напред в строителния патос на нашия народ, в оформянето на нови хора, с нов морален облик — хора дръзновени и непоколебими, влюбени в труда, предани на партията и родината, уповаващи се единствено на своята вяра в живота и в бъдещето. И така Любомир Левчев достига до правдиви и вълнуващи със своя граждански патос обобщения, изгражда творби, в които лирическият герой е съвременен и трудов герой на нашето време, борец за едно общество, в което той ще е неговият властелин и разпоредител. Един такъв истински нов човек-комунист поетът пресъздава в стихотворението си „Раздяла с комуниста“. Гражданският и строителен оптимизъм и дръзновение на нашето време се чувствуват особено ясно в „Първа доменна“, „Песен“ и „Черночервена усмивка“. В стихотворенията „Самочувствие“ и „В припадък на ярост“, както и в „Интелигентска поема“ Л. Левчев третира важни проблеми на нашата съвременност, погледнати и осветлени откъм етичната им страна. Поетичният извод, до който той достига, е, че сега „господарят ни е оптимизма“. . . В публикуваните през последните години редица стихосбирки („Рецитал“, „Стрелбище“, „Дневник за изгаряне“, „Звездопът“, „Свобода“, „Изход“) Любомир Левчев проникна със силата на

поетическата си инвенция в кардинални въпроси на нашата съвременност, усети дъха на световните събития, постигна забележително поетическо майсторство и се очерта като един от най-значителните ни съвременни творци-граждани на своето време.

Показателно е и творческото развитие на Владимир Башев, който напусна редиците на нашата поезия твърде рано — тъкмо тогава, когато богато и многостранно разгръщаше силния си поетически и публицистичен талант. . . Това е един поет с ясно изразена социална насоченост на художествените си търсения, със силно развито чувство за съвременност. Започнал в „Тревожни антени“ с патетично прокламиране на поетичното си верую („Ако няма какво да дадем на света, за какво сме родени“), със задъхана поривност и младежка дързост, преминали и в „Преодоляване на гравитацията“, по-късно той намери по-чисти, поестествени и по-топли тонове в поезията си, потърси по-близък досег с интимните откровения и размисли на своя съвременник. И така той можа да стигне през колебания и неравномерни творчески амплитуди до стиховете си в книгата „Възраст“, където наистина почувствува своята „поетична възраст“. . . Стремейки се да улови съдържанието на нашата нова духовна същност и движейки се с една непрекъснато усъвършенстваща се и изостряща се творческа възприемчивост по следите на съвременните събития и проблеми, Башев можа да каже с ясения език на поезията:

...как дълго се коват
грамадни чувства
за утре и за други векове. . .

А това вече е едно поетично вглеждане и проникване в етичното съдържание и в хуманизма на бъдещето. . . Такива художествени прозрения, характерни за най-зрелите стихове на Владимир Башев, могат да бъдат достойни само на големите творци. . .

Когато стане дума за творчеството на Дамян П. Дамянов, обикновено на пръв план излиза темата за личното страдание, преживяно и претворено с много нюанси и краски, с вълнуваща драматичност и остра проблемност. Но в стихосбирката си „Пред олгара на слънцето“ и особено в централния ѝ цикъл „Не божествена и не комедия“ Дамянов навлиза в нови творчески сфери — открива и по своemu претворява строителния устрем на нашия народ, изразен ярко в кремиковската епопея. Макар и на пръв поглед да ни е малко трудно да видим Дамянов в образа на поет, възпяващ нашето строителство, поради преобладаващата понякога в творчеството му камерност и интимност на проблематиката ние не можем да не се убедим, че съмненията ни в това отношение са били неоправдани. . . Затова в значителна степен допринасят неговите стихотворения със строителна тематика и особено най-хубавите от тях — „Романтично стихотворение“, „Тръгване“, „Запознаване“, „Страшният съд“, „Шестнайсто число“, „Стихотворение за съня“ и др.

Дамян Дамянов пристъпва към темата за Кремиковци възторжено и с откритата душа, търси в нея вътрешно, човешко осмисляне:

Кремиковци, моя земя
непозната!
Далечна и близка земя!
Твоят ли вятър измете душата
от сбраната в нея тъма?

В подвига на обикновените хора-строители Дамянов вижда подвига на целия народ. Този подвиг прави „народа безсмъртен писател“, а „всеки писател-народ“. Поетът успява в тези творби да предаде художествено убедително възраждащата

сила на труда на строителя. Защото трудът пречиства, облагородява и възвисява човека, изгражда у него нови черти и ново съзнание. . . Показателни за тази плодотворна насока в творчеството на поета са стихотворенията „Шестнайсто число“ и „Страшният съд“. В тях той убедително е предал характерни моменти, които сочат утвърждаването на новото в душевността на съвременния човек. И затова поетичният му извод е повече от ясен:

Ний воюваме, страшно
воюваме
за сърцето на всеки човек. . .

Лирическият герой на Петър Караангов се отличава със своеобразна, спокойна сдържаност и уравновесеност на чувствата и преживяванията. В изявата на възмущенията му се усеща някаква особена, характерна за него, поетично-философска съзерцателност и мисловност, проникваща дълбоко в разнообразните явления на живота. Петър Караангов успява да изгради трайно и монолитно усещане за поезия, заангажира ни с образността на поетичното си мислене, внушава ни определена представа за себе си като творец със свой собствен профил. У него ясно се долавя онази искрена, човешка привързаност към родината и нейните хора, към историческите корени на нашата народностна здравина и устойчивост, към духа и изначалната красота на родната българска земя и природата:

И аз — стрък, роден от земята,
пробил хилядолетни пластове тъмнина,
минавах весел като внезапен вятър
сред обновената равнина.

И когато нощта слезе, звездна и тиха,
след пълния с летни пламъци ден,
изминатите пътища се успокоиха
някъде дълбоко в мен.

Тук, както и в други стихотворения, където преобладава пейзажната живописност, предадена в топла, успокоена тоналност и багреност („Дъждове“, „Минзухари“, „Провинциална полет“, „Дървета“, „Лист“), Караангов показва подчертано умение да претворява в разнообразни поетични гами човешки настроения и състояния, а също и остър усет към ясният за поета език на природата. Той показва и своето поетично отношение към разнообразните прояви на нашия съвременен живот, към героичното начало в него („Барабанчица“), към строителния патос и устрема на днешния човек към съвършенство, красота и съзидаване. . . В стихосбирките си „Зимни недели“, „Както музиката вечер“ и др. П. Караангов постигна най-добрите си поетически успехи, които го изредиха сред най-талантливите представители на априлското поколение.

Героиката на миналото и на борбата против фашизма, проектирана в творческата устременост на нашето време, е отразена сполучливо и в ярките граждански стихове на Николай Христов („Знамената не тежат“, „Бдение“), на Георги Струмски („Слово за комуната“, „Огънят, на който съм се грял“), в епитафиите на Михаил Берберов („И се сляха с изгрева“, „Реквием в червено“) и в поемата му „Момичето с отрязаните плитки“, в поемата на Димитър Стефанов, посветена на Иван Владков („Довиждане до идващите дни“), в стиховете на Анастас Стоянов от книгите му „Посвещение“, „Наричайте ме вечност или миг“ и „Пралюбов“, в „Пирински балади“ на Евтим Евтимов, в стиховете на Иван Динков („Епопея на незабравимите“), в поемата на Лъчезар Еленков „Гранитово“. . .

Между поетите от априлското поколение особено място заема Слав Хр. Караславов. В неговите лирически проникновения винаги сме усещали едно неизменно начало — трайна привързаност към силата и вечността на земята, към първичната и сурова красота на селския живот, към нравственото богатство и духовната мощ на човека, чиито корени са впити в родната пръст. И неслучайно в редица стихотворения („Мирисът на земята“, „Младост“, „Юнска земя“, „Свечеряване“, „Боженци“ и др.) откриваме тази основна тема на неговото богато поетическо творчество, оцветена в различни багри и нюанси, озвучена с богати и разнообразни тонове, поднесена ни в ярка, експресивна тоналност и оркестрация. Основният оптимистичен, романтично-обагрен, реалистично-земен и жизнено-светъл тонус на творбите му си остава главната характеристична черта на тази самобитна и оригинална лирическа натура.

Поезията на Слав Хр. Караславов винаги се е отличавала с яснота, простота на изказа и с една откровеност, която лесно и по най-краткия път докосва сърцата и духовните ни сетива. У него няма да срещнем формалистични приумици, неразгадаеми поетически формули, абстрактно-асоциативни мъдрувания или мъгляви лирични трикове. Той ни поднася своите мисли, възнения и обобщения с една конкретна и предметна образност, с естествена непосредственост, с човешка топлота и същевременно — с реалистична суровост и осезаемост на краските, с категоричност на поетичните изводи. Това е един поет, който винаги знае за кого и защо пише, какво иска да каже и как да го каже така, че да прозвучи едновременно и силно, и нежно, да вложи в словото си и твърдост на художествената си позиция, и мекота на лиричното изображение. Понякога в стиховете му ще почувствуваме и неприкрит стремеж към самокритичност, към самонаблюдение и самопреценка, основани върху здравия му творчески усет, върху сигурно художествено умение и дълбока убеденост в собствените възможности и в обективната стойност на сътвореното от него. . . Поетът има вече отдавна изработени позиции и координати на поетичните си търсения, не желае да губи време и да прехосва сили по неизвестни творчески орбити, чувствува се сигурен само върху земята и затова на нея са посветени най-хубавите му песни. . .

Поезията на Сл. Хр. Караславов се отличава с яснота и сигурност в творческото себеовладяване, говори за самоконтрол и постоянство на поетическите възприятия и реакция, за точност на изобразителните похвати, за чистота и стройност на формално-композиционните търсения и пределна изразителност на езиково-стилните средства. От друга страна, в широката мащабност на поетичното виждане, проектирано в гражданската и патриотична развълнуваност на автора и в дълбоко хуманната му чувствителност, се крият основанията за сериозните му творчески изяви, за убедителността на художествените му открития и за силата на демонстрираното поетическо дарование. Всяка нова книга на Слав Хр. Караславов е ново проникване в света на твореца, ново съприкосновение с човешките му и поетически възнения, ново съпреживяване и приближаване до трайната му и в основата си неизменна духовна същност, постоянно обогатяваща се и непрекъснато разширяваща своя лирически периметър (като по-важни етапи в неговото поетическо развитие могат да се смятат стихосбирките „Сенките пътуват с нас“, „Насама със сина“, „След време“, „Приемете ме и такъв“, „Предсказания“, „Гост на себе си“, „Полуостров“ . . .).

Стиховете на Слав Хр. Караславов черпат жизнени сокове от здравето му българско чувство, от чистите му патриотични подбуди, от нескриваната му обич към земното, човешкото, народното. Неговата поезия — макар и все повече да излиза от „орбитата“ на селото, за да се отправи към едно по-широко и всеобхватно художествено отразяване на проблемите на времето — неизменно запазва и

ревниво съхранява в своята най-съкровена същност първичната си земна свежест, неподправената си човечност и топлотата на една искрена патриотична всеотдайност. Поезия земна, човечна и по своему разтревожена от динамиката на века, от задъхаността на нашето време — такава е поезията на Слав Хр. Караславов. Такава я възприемат и обичат читателите. . . Защото тя носи в себе си много проблеми, отговаря на много въпроси, вълнува много сърца. . .

Поети от всички поколения възпяват родината в стиховете си, кълнат се във вяроност към нея, правят патетични излияния и изповеди. Но истински ценните стихове за родината в нашата съвременна поезия не са чак толкова много и може би ще ни стигнат пръстите на двете ръце, за да ги изброим. . . (естествено тук не можем да не споменем имената на Ел. Багряна, Мл. Исаев, Ат. Далчев, Г. Джагаров, П. Матев, Вл. Голев, Д. Методиев, Сл. Хр. Караславов. . .). Не можем в тази поредица да пропуснем и името на Евтим Евтимов. Той е измежду поетите, които успяват да прибавят нещо лично свое към темата за родината, защото е откъснал от сърцето си свежи и искрени чувства, за да ѝ ги поднесе с трепет и вълнение, със синовно преклонение и признателност. В стиховете от цикъла „Откриване на огъня“ (стихосбирката „Обич за обич“) като че ли поетът най-добре и най-пълноценно изявява своеобразната си творческа същност, характерните черти на поезията си — яснота и простота на художествените изводи, здравина и плътност на идейната поезия, топлота и непосредственост на лиричното чувство.

„България“ — ето едно стихотворение на Евтимов, което не може да не ни направи впечатление с оригиналния подход към темата за верността към родината, с острата и будна мисъл на автора, с непримиримостта към всичко, което би могло и в най-малка степен да го отклони от верния път към сърцето на истинската, вечната България. Това стихотворение не е еднопланово, еднопосочно — напротив, то е многозвучно, сложно композирано, антитезно построено. . . Оригинално то тук е именно това, че обичта към България е предадена полифонично, на фона на омразата към враговете и предателите, като отговор и обвинение към тях, като тържество на истината и правдата. . .

У Е. Евтимов обичта към родината не е изолирана от цялостната етична позиция на твореца, човека и гражданина — той носи това чувство у себе си с много от неговите багри и нюанси, със сложността и многопосочността му. Тази позиция се чувства ясно и в стихотворенията „Снопът на хан Кубрат“, „Откупеното място“ и в поемата „Едно перо и три нощи“, чувствува се дори и в най-интимните стихове на поета или в тези, в които той възпява с толкова любов и преданост Пиринския край и родния си град Петрич. . . Когато поетът пише:

Отец Пансий обикаля още
и проверява българската кръв! —

той сякаш подлага на строга проверка и своята собствена съвест на човек и патриот, и своята вяроност към родината, и своята собствена стойност на творец. . .

Евтим Евтимов е здраво и трайно свързан с някои от най-добрите традиции в нашата реалистична и патриотична поезия.

Днес всеки трябва да открие огън
и да излъчи
своя светлина!

От този призив на поета не е трудно да разберем, че именно това се стреми да постигне и той със своето творчество, че това е неговата основна авторска позиция и художествена задача. В стихосбирките на Евтим Евтимов (между тях ще споменем преди всичко „Обич за обич“, „Книга за една обич“, „Нощи“, „Лирика“ и др.) се разкриват ясно двете страни на неговата творческа индивидуал-

ност, двете основни насоки, в които се движат тематичните му предпочитания — гражданско-патриотичната и съкровено-интимната. Но тези две насоки у него, пък и у всяка цялостна творческа личност, не си противоречат, нито пък взаимно се отричат. Напротив — те така неуловимо и негласно са преплетени, така ярко оцветяват богатия поетичен свят на Евтимов, че всяка от тях не би могла да бъде отделена от другата, не би могла да съществува без нея. . .

Стиховете на Евтим Евтимов успяват да ни заангажират с човешката си откровеност и с творческата си искреност, със здравината и устойчивостта на гражданската и патриотична позиция на автора. Това са стихове на творец, който разбира и знае добре цената на истинската поезия и достойнствата на българина като човек, гражданин и създател на непреходни духовни ценности.

През последните години Лъчезар Еленков, който принадлежи към т. нар. „междинно“ поколение в нашата поезия, бавно и постепенно, но с непрекъснато нарастваща сигурност и самочувствие в творческите си търсения оформяше и моделираше лирическия си профил, откриваше нови поетически територии, правеше все по-уверени и по-убедителни експерименти в изкуството на словото и образа. Така той — след като беше изминал отделните етапи в своето творческо развитие, отбелязани от стихосбирките „Отвесни градове“, „Забранена трева“ и „Спасено пространство“ и от поемата „Гранитово“ — достигна до най-значителната си лирическа изява в стихосбирката „Нулев километър“.

Лъчезар Еленков има подчертана склонност към метафорично-мисловно, но в дълбоката си същност лирически-емоционално възприемане на съвременността и събитията, на хората и техните трайни и непреходни дела. Поетът претворява в стихове не само наблюденията и вълненията си, произхождащи от нашата съвременна действителност или свързани с интимното битие на хората, но и своите исторически видения и национално-патриотични възгледи. През стиховете на Л. Еленков преминават сенките на Ботев и Левски, възкръсват Плиска и Преслав, изгрява отново „Златният век“ и проговарят „писателите-строители“ от великата Симеонова епоха, звънтят мечове и стрели, рисуват зографи-поети, кънти славата на престолнината Търново дори и когато загива под ятагана на поробителя. . . Така поетът успява в развълнувани слова и лирически образи-видения да сплavi в едно неделимо цяло минало и съвременност, древна слава и героично настояще. За да стигне в по-ново време до „безсмъртния ален мак“ и да го възпее с дълбока интимност и лирическа непосредственост в стихотворението „Цвете“:

Цъфти под стряхата на ливналата наша мъка!

Бъди живец в земята ни и в нейната заръка!

Ти, мак безсмъртен, ален —

от зов и ден опален!

Особено място в творчеството на Лъчезар Еленков заемат двете поеми — „Хубав ден през мен премина“ и „Димитровска държава“. След оригиналната си поема „Гранитово“, посветена на загинали антифашистки герои, Лъчезар Еленков сполучливо и оригинално претворява ярки и значителни съвременни теми и проблеми, както и вечната и неизчерпаема тема за живота и подвига на Георги Димитров. А това говори, че той еднакво талантиливо навлиза както в историко-патриотичната, така и в съвременната тематика и проблематика. Особено ярко доказателство за това е стихосбирката му „Нулев километър“ — най-цялостната и монолитно изградена книга на Лъчезар Еленков.

В днешната ни поезия важно значение придобива и проблемът за образа на младия лирически герой. Той е в пряка зависимост и в тясно взаимоотношение с героиката на нашето време, с патриотизма и хуманизма. И дори нещо повече. Именно у младия герой най-ярко трябва да се проявяват чертите на социалистическия патриотизъм и хуманизъм, именно той трябва да бъде най-активният носител на героичното начало на съвременността. Ето къде трябва да е центрират творческите си усилия младите и най-младите поети — да създадат правдиви, вълнуващи и вдъхновяващи образи на млади герои и творци, на романтици и мечтатели, на съзидатели и строители на новия живот.

Но създават ли се достатъчно такива произведения от най-младата смяна в нашата поезия, засягат ли те основното, решаващото в нашия живот? Именно тук може би е и главната слабост в творбите на някои млади поети — понякога те се отвлечат по второстепенни, странични, дребни въпроси и проблеми, дават преднина на „подробностите“ в нашия живот, а не на това, което определя облика на днешното ни общество. Разбира се, и за тези „подробности“, а също и за слабостите и недостатъците в нашия живот трябва да се пишат художествени произведения, за да се въздействува със силата на изкуството за тяхното изправяне и отстраняване, но това е преди всичко право и задължение на сатирата. Тя е, която ще разобличи и заклейми недостойните прояви и отрицателните явления в нашата действителност, доколкото те все още се срещат. Но тук навлизаме в съвсем друг проблем, който изисква самостоятелно разглеждане и на който критиката ни досега е избягвала да се спира по-подробно. . .

Само когато не се изпуска основното направление в живота и то служи за ръководен критерий в творческата работа на нашите поети (тук имам пред вид не само младите поети), само тогава ще може да се очаква, че поезията ни ще отговори достойно на важната и неотменна задача да отрази граждански-развълнувано и високохудожествено героичното в нашето съвремие, патриотичните и хуманни пориви на днешния човек. Дребното, незначителното, това, което крета встрани от нашия живот, никога не е могло и няма да създаде големия поет, поета, който ще отрази динамиката и дръзновението на съвременното ни развитие, на нашия възходящ път към комунизма. . . Защото големият поет се ражда само от голямата тема. . .

Нашата съвременна поезия сега се намира в решаващ етап за нейното бъдещо развитие — народът и партията, трудовите хора и читателите очакват от българските поети такива творби, в които още по-вдъхновено и по-ярко да прозвучи словото им на духовни водачи на нашето социалистическо общество, да се извиси образът на съвременника и да се изваят още по-убедително чертите му, подвигът му на творец на нашия живот да се превъплъти в силни, внушителни, жизнени герои. . .

Ако хвърлим поглед върху днешната ни литературна панорама, не можем да не приемем с искрено убеждение и дълбоко задоволство, че в много творби на съвременните ни поети са отразени важни обществени процеси и трайни лични външения. В страната ни се изгражда развито социалистическо общество, във всички области на живота се търси и експериментира, върви се все по-нагоре и по-напред. И затова пред писателите, поетите и творците на изкуството и културата стои задачата да се излезе в челната редица на художественото творчество на човечеството, да се създаде съвременна социалистическа класика в литературата и изкуството. А това може да стане само като се насочи вниманието на творците преди всичко към съвременността и съвременната тема, към изобразяване на съвременния герой в цялата му противоречива и сложна същност, в неговата творческа целеустременост и духовно богатство. И неслучайно партията форму-

лира изискването съвременният човек, творецът на новия живот да стане главен герой на художествените творби. . .

Забележителни са усилията и стремленията на авангардната класа — работническата, да овладее подстъпите на комунистическото бъдеще, да изпълни предначертанията на партията, посочила и осигурила условията и средствата за въстъпване в ерата на зрялото социалистическо общество. Ето една колкото ясна и перспективна, толкова и отговорна, трудна задача за целия народ и в т. ч. — и за вдъхновените певци на този нов живот, творците на словото и образа, ваятелите на човешките души, духовните първенци на народа! И тук именно изпъква един законен въпрос: как изпълняват те своя дълг пред себе си и пред партията, пред обществото и пред народа, достатъчно ли са извисили техните творчески дерзания и художествени открития? Имаме ли ярки, талантливи творби за нашия съвременник, който заслужава техните усилия и откривателства в необятната сфера на творчеството?

Безспорно е, че нашата литература, в т. ч. и поезията, създаде и продължава да създава ценни, значителни, талантливи и силни произведения за съвременността и нейните трудови герои. В тази насока биха могли да се посочат твърде много имена на автори и поетически творби и все пак това посочване не ще бъде нито пълно, нито изчерпателно (в това изследване аз вече се спрях на редица имена и разгледах многобройни творби). Нюансите, степените на успехите, завоеванията и постиженията в социалистическо-реалистичната ни поезия са толкова много и разнообразни, че трудно бихме уловили истинския, дълбокия процес на утвърждаване и избистряне на образа на съвременника. Черти от неговия образ ще открием и в мъжествено-драматичната поезия на Пеню Пенев, и във възродилата се за нов живот поетична стихия на Никола Фурнаджиев, и във високоетичната и изящна лирика на Веселин Ханчев, и в най-новите, вдъхновени от съвременния живот стихове на Елисавета Багряна, Дора Габе, Младен Исаев, Ламар, Христо Радевски, Димитър Пантелеев. . . ; в развълнуваните и понякога драматични стихове на Александър Геров и Павел Матев, в мажорните граждански и патриотични творби на Димитър Методиев, Георги Джагаров, Владимир Голев, Георги Свежин, Орлин Орлинов. . . ; в устрема към ярка изява на творческата личност на поети като Слав Хр. Караславов, Любомир Левчев, Владимир Башев, Дамян Дамянов, Евтим Евтимов, Анастас Стоянов, Петър Караангов, Андрей Германов, Матей Шопкин, Христо Бенковски. . . ; в стиховете на редица поети от по-младото поколение (Георги Константинов, Кольо Севов, Недялко Йорданов, Иван Николов, Янко Димов, Иван Цанев, Йордан Милев, Петър Василев, Вана Петкова, Жеко Христов, Стойчо Стойчев, Петко Братинев, Петър Анастасов, Здравко Кисъов, Борис Вулжев, Рада Александрова, Екатерина Йосифова и др.). . .

И все пак, след като отдадем дължимото на най-активните и талантливи съвременни поети, ние не можем да скрием и основателната си тревога и загриженост, че работният, трудовият герой на нашата съвременност често липсва от книгите на редица автори или е изобразен сухо, вяло, безжизнено, безстрастно, сякаш е лишен от душа и сърце, сякаш той не крепи на здравите си плещи и с яките си мускули настоящето и бъдещето на нашето общество, на нашия народ. Твърде обезпокоителен е фактът, че в днешната ни поезия почти няма такива произведения, в които образът на работника и комуниста, лирическият герой на нашето време, изпълтил в себе си главните положителни черти на съвременността, да е пресътворен с такава сила на художественото внушение, с такава мащабност, релефност и идейно-естетическо въздействие, че да стане водещ и мобилизиращ за нови успехи и победи, вдъхновяващ и превъзпитаващ. Не може да се отпече, разбира се, фактът, че много от нашите съвременни поети все по-успешно навлизат в решаващите и драматични сблъсъци и конфликти на съвремието, че

в нередки случаи попадат на интересни, оригинални и актуални теми и проблеми. Ние естествено можем да изброим немалко имена на автори и заглавия на творби, за които нашата критика пише и дискутира и които читателите посрещат с интерес и добре познават. Но главният въпрос и основната тревога си остават в сила, кардиналната задача за отразяване на нашата съвременност в класически образи на социалистическата литература е все още ненапълно решена, величието и неповторимостта на днешния ден са все още някъде извън, встрани от досегашните постижения на редица творци на поетическото слово. Все още истинският профил на съвременния човек не е добил съвсем ясни художествени очертания в произведенията им, обликът му понякога се губи в творчески догадки, контурите му се изпълзват от перото на поетите, релефът му тепърва ще търси своите линии, форми и измерения. . .

Безспорно за това има много причини: недостатъчно задълбоченото изучаване на сложните и бързо изменящи се обществени, икономически и нравствени проблеми и процеси, художественото безсилие да се обхванат и претворят в ярки и внушителни образи тези проблеми и процеси, нежеланието да се излезе от създадената вече инерция на плъзгане по повърхността на живота, неумението да се анализира, обобщава и експериментира, да се търсят нови жанрови и стилови форми, да се правят смели опити и открития и пр. И затова пред нашите поети стоят още много изпитания, много творчески мъки, много неутъпкани пътища. . .

Съвременната българска поезия въпреки всички тези нерешени проблеми е в непрекъснат възход и подем. Но тя ще се изпълни с още по-висок граждански патос и истински хуманизъм, с възвишени стремежи и ярки естетически ценности и достойнства, когато в нейните творби заживеят още по-пълнокръвно героите на нашето време, хората с горещи сърца и кристално чисти души, с високи помисли и дълбоко човешки вълнения, с неугасима вяра в бъдещето на нашия народ. . . Такъв трябва да бъде и ще бъде лирическият герой в творбите на българските поети, лирически герой, който ще се слее и ще превъплъти у себе си основните черти на нашата съвременност. . .

Трябва да вярваме и да се надяваме, че нашите най-добри поети ще имат сили и талант да създадат в близките години истинска социалистическа класика и толкова очакваните от нас забележителни творби на социалистическия реализъм. Защото днешното време не може да не ги вдъхнови да изпълнят този свой върховен дълг пред народа. . .